

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

گروه حقوق

ارزیابی نظام بین المللی حاکم بر حقوق مالکیت صنعتی از منظر کشورهای در حال توسعه

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق بین الملل

مؤلف

مهدی شمس شمیرانی

۱۳۸۶ / ۱۲ / ۱۱

استاد راهنما

جناب آقای دکتر سید باقر میر عباسی

مهرماه ۱۳۸۶

۱۰۵۴۲۶

دانشگاه پیام نور - کتابخانه، مهر گزین	
پخش نشریات	
ک	شماره ثبت
۸۸۹	شماره مدرک
۸۲۸، ۲۷	شماره رکورد

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

گروه حقوق

ارزیابی نظام بین المللی حاکم بر حقوق مالکیت صنعتی از منظر کشورهای در حال توسعه

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق بین الملل

مؤلف

مهدی شمس شمیرانی

استاد راهنما

جناب آقای دکتر سید باقر میر عباسی

استاد مشاور

جناب آقای دکتر مرتضی نجفی اسفاد

مهرماه ۱۳۸۶

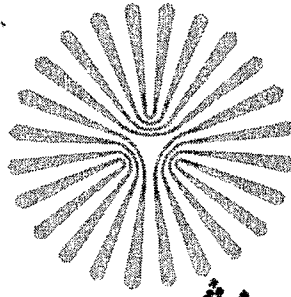
«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

از زحمات و راهنمایی های ارزنده و ارشادات مدبرانه اساتید
ارجمند جناب آقای دکتر میرعباسی و جناب آقای دکتر
نجفی اسفاد که با راهنمایی و مشاوره ایشان این پژوهش
به سامان رسیده و همچنین از جناب آقای دکتر ابوطالب
کوشا که زحمت مطالعه و داوری این پایان نامه را تقبل
فرمودند ، نهایت تشکر و سپاس را داریم.

تقدیم به :

همسر خوب

به پاس بردباری و همکاری های صمیمانه اش

دانشگاه پیام نور
پنجاه و پنجم

تصویب نامه

پایان نامه تحت عنوان:

ارزیابی نظام بین المللی حاکم بر حقوق مالکیت صنعتی از منظر کشورهای در حال توسعه

تاریخ دفاع: ۸۶/۰۷/۲۲ نمره: ۱۷ هفده درجه: خوب

اعضای هیات داوران:

نام و نام خانوادگی - هیات داوران مرتبه علمی امضاء

۱- آقای دکتر سید باقر میر عباسی	استاد راهنما	
۲- آقای دکتر مرتضی نجفی اسفاد	استاد مشاور	
۳- آقای دکتر ابوطالب کوشا	استاد داور	
۴- آقای دکتر نظیفی	نماینده گروه	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده.....
۲	مقدمه:.....
۴	فصل اول: کلیات
۵	بخش اول- پیشینه و مفهوم حقوق مالکیت صنعتی.....
۵	مبحث اول- پیشینه.....
۵	گفتار اول- در حوزه داخلی کشورها.....
۷	گفتار دوم- در حوزه بین المللی.....
۸	مبحث دوم- مفهوم.....
۸	گفتار اول- تعریف:.....
۹	گفتار دوم- ماهیت حقوقی.....
۱۲	بخش دوم- انواع حقوق مالکیت صنعتی.....
۱۲	مبحث اول- حق اختراع، طرح های ساخت مدارهای یکپارچه، اسرار تجاری.....
۱۲	گفتار اول- حق اختراع:.....
۱۵	گفتار دوم- طرحهای ساخت مدارهای یکپارچه.....
۱۹	گفتار سوم- اسرار تجاری.....
۲۲	مبحث دوم- علائم و اسامی تجاری، علائم جغرافیایی، طرحهای صنعتی.....
۲۲	گفتار اول- علائم و اسامی تجاری.....
۲۷	گفتار دوم- علائم جغرافیایی.....
۳۰	گفتار سوم- طرحهای صنعتی.....
۳۳	فصل دوم: بررسی ابعاد حقوقی نظام بین المللی حقوق مالکیت صنعتی
۳۴	بخش اول- اصول و قواعد نظام بین المللی حقوق مالکیت صنعتی.....
۳۴	مبحث اول- اصول کلی.....
۳۴	گفتار اول- اصول مذکور در کنوانسیون پاریس.....
۴۱	گفتار دوم- اصول اضافه شده در موافقت نامه تریپس.....
۴۶	مبحث دوم- سایر الزامات و اختیارات کشورهای عضو.....
۴۶	گفتار اول- تصویب حداقل استانداردهای اجرایی.....
۴۹	گفتار دوم- تجویز استفاده دیگران بدون کسب اجازه از دارنده حق.....
۵۵	بخش دوم- حل و فصل اختلافات بین المللی مربوط به حقوق مالکیت صنعتی.....
۵۷	مبحث اول- حل اختلافات در نظام سازمان جهانی مالکیت معنوی.....
۵۷	گفتار اول- مرکز میانجی گری و داوری سازمان جهانی مالکیت معنوی.....
۵۸	گفتار دوم- رویه های حل اختلاف.....
۵۹	مبحث دوم- حل اختلاف در نظام سازمان تجارت جهانی.....
۶۰	گفتار اول- رکن حل اختلاف:.....
۶۱	گفتار دوم- رویه های حل اختلاف:.....
۶۲	گفتار سوم- اجرای تصمیمات و توصیه های رکن حل اختلاف:.....

بخش سوم- تعاملات و تعارضات نظام بین المللی حقوق مالکیت صنعتی با منافع و مصالح کشورهای در حال توسعه.....	۶۶
مبحث اول- موقعیت کشورهای در حال توسعه در نظام جهانی.....	۶۸
گفتار اول- مختصات کشورهای در حال توسعه.....	۶۸
گفتار دوم- رابطه کشورهای در حال توسعه با تجارت جهانی.....	۷۱
گفتار سوم- جمهوری اسلامی ایران و حقوق مالکیت صنعتی.....	۸۱
مبحث دوم- بررسی کلی تبعات و نتایج حمایت گسترده از مقررات ماهوی حقوق مالکیت صنعتی در کشورهای در حال توسعه.....	۹۰
گفتار اول- بررسی نظرات موافقان:.....	۹۰
گفتار دوم- بررسی نظرات منتقدان.....	۹۶
نتیجه گیری و پیشنهادات:.....	۱۱۲
منابع و مأخذ.....	۱۱۴

حقوق مالکیت صنعتی عبارت است از حقوق ناشی از آفرینش ها و خلاقیت های فکری در زمینه های علمی ، صنعتی و تجاری . ضرورت وضع مقررات بین المللی در این خصوص با پیشرفت فن آوری و توسعه تکنولوژی و افزایش تجارت در سطح بین المللی در نیمه دوم قرن نوزدهم پدیدار گشت. کشورهای صنعتی با همراه نمودن تعدادی از کشورهای در حال توسعه در سال ۱۸۸۳ میلادی موفق به تصویب کنوانسیون پاریس برای حمایت از حقوق مالکیت صنعتی شدند. این کنوانسیون که بارها مورد تجدیدنظر واقع و نهایتا در سال ۱۹۷۹ در استکهلم تکمیل گردید ، با توجه به ویژگی های آن از جمله عدم حمایت از کلیه اختراعات و در همه زمینه ها مانند مواد دارویی و طرح های ساخت مدارهای یکپارچه و نیز عدم پیش بینی مرجع و روشهای موثر و سریع حل اختلافات و عدم ضمانت اجرای لازم و کافی ، عدم تعیین حداقل زمان حمایت و ... توانست نیازهای کشورهای صنعتی را در مورد حمایت موثر و کافی از حقوق مالکیت صنعتی تامین نماید. بنابراین این کشورها و در راس آنها امریکا به این نتیجه رسیدند که این نظام را باید به گونه ای شکل دهند که با احتیاجات آنان منطبق گردد. این تلاشها علی رغم مخالفت کشورهای در حال توسعه منتهی به تصویب موافقت نامه راجع به جنبه های مرتبط با تجارت حقوق مالکیت معنوی موسوم به تریپس در سال ۱۹۹۴ گردید که جزء اسناد غیر قابل تفکیک سند نهائی دور اروگوئه و از ارکان موافقت نامه های سازمان تجارت جهانی می باشد و کشورهای که قصد الحاق به این سازمان را دارند بایستی بدون هیچگونه پیش شرطی موافقت نامه تریپس را بپذیرند. تاکید مقررات بین المللی حقوق مالکیت صنعتی که مورد حمایت سیاسی کشورهای توسعه یافته می باشد، بر حمایت موثر و قوی از این حقوق ، نگرانی هایی را در مورد آثار و پیامدهای چنین حمایتی نسبت به کشورهای در حال توسعه بوجود آورده است. منتقدان حمایت گسترده از نظام بین المللی حقوق مالکیت صنعتی معتقدند که اگرچه حمایت از این نظام در موارد معدودی و آن هم با خواست و حمایت سیاسی و اقتصادی کشورهای صنعتی موجب افزایش جذب سرمایه های خارجی و دریافت تکنولوژی و رشد اقتصادی و مآلا ایجاد توسعه پایدار در بعضی از کشورهایی که اخیرا در جرگه کشورهای صنعتی درآمده اند ، مانند هنگ کنگ ، تایوان ، مالزی و سنگاپور شده است ، اما حمایت این چنینی عموما کاهش توان رقابتی کشورهای در حال توسعه را در پی خواهد داشت . همچنین برخی از مقررات این معاهدات بعضا بطور غیر منصفانه از سوی کشورهای توسعه یافته اجراء می شوند و حمایت از مقررات موجود در برخی موارد با حقوق بنیادین بشر در تعارض می باشد.

مقدمه:

سیر تحول حیات بشر از دورانهای مختلفی گذر کرده است. جامعه کشاورزی و پس از آن جامعه صنعتی به عصر تفوق اطلاعات راه یافته است. نیروی کار دستی به موتور بخار و نیروی برق تبدیل شده و دستگاههای خودکار مکانیکی جایگزین بخش عمده ای از نیروی کار گردیده است. حمل و نقل گسترده کالا، موضوع اقتصاد کالای بازرگانی را به موضوع اساسی تبدیل کرده است. جریان گردش کالا باعث استفاده گسترده از علامت های تجاری شده و به همان نحو موضوع حمایت از حقوق انحصاری ناشی از علامت تجاری اهمیت شایان یافته است. تکنولوژی چاپ نیز به موضوع حق مؤلف اهمیت زیادی بخشیده و مالکیت معنوی به موازات توسعه صنعتی پا به عرصه وجود گذارده است. اگر در جریان انقلاب صنعتی، نیروی محرکه مکانیکی جایگزین نیروی کار دستی شد، در جریان انقلاب اطلاعاتی، رایانه های الکترونیکی جایگزین نیروی کار فکری انسانها شده و شمار نیروی کاری هوشمند در فعالیت های اجتماعی و فرهنگی بسرعت افزایش یافته است. سیر تحولات اجتماعی از دوران کشاورزی به صنعتی و النهایه عصر اطلاعات منجر به کاهش کنترل و استفاده مخترع از اختراع خود شده است. پیشرفت فن آوری موجب تقلید آسان تر از آن می شود. ماهیت فن آوری جدید، مانع از اقدامی مؤثر برای جلوگیری از گسترش یا مالکیت پذیری آن میگردد و به صورت روزافزونی توانایی های نیروی کار را بالا میبرد و تولید را کم هزینه تر می سازد. تمام این تحولات به این نتیجه منجر شد که بر میزان حمایت از مالکیت معنوی افزوده شده و این حمایت روندی بین المللی و جهانی یابد.

در قدیم حمایت بین المللی از حقوق مالکیت صنعتی بدلیل عدم ارتباط گسترده و آسان میان کشورها، بسیار ساده بوده، ولی امروزه با خلق شیوه های نوین تبادل اطلاعات، انتقال پدیده های علمی و فنی بسیار تسهیل گردیده و موجبات نگرانی صاحبان آن حقوق را بدنبال آورده است.

اولین کنوانسیون بین المللی در حمایت از مالکیت صنعتی در سال ۱۸۸۳ در پاریس توسط ۱۱ کشور به امضاء رسید. کنوانسیون پاریس در ۷ جولای ۱۸۸۴ وارد مرحله اجرایی شد و پس از آن بارها مورد تجدید نظر واقع و در سال ۱۹۷۹ در استکهلم تکمیل شد و هم اکنون تعداد اعضای کنوانسیون پاریس به ۱۶۹ کشور رسیده است. در مذاکرات دور اوروگوئه در سال ۱۹۹۴ موافقت نامه مربوط به جنبه های بازرگانی حقوق مالکیت معنوی در مراکش به امضاء رسید و امضاء کنندگان در مورد یک رشته مقرراتی برای حمایت از مالکیت معنوی به توافق رسیدند. ما در این تحقیق بر آنیم که در فصل اول به ذکر پیشینه و مفهوم حقوق مالکیت صنعتی و مصادیق آن که در کنوانسیون پاریس و موافقت نامه تریپس عنوان شده، پردازیم و در فصل دوم ضمن بررسی ابعاد حقوقی نظام بین المللی حقوق مالکیت صنعتی و چگونگی حل و فصل اختلافات بین المللی مربوط به آن، با بیان تعاملات و تعارضات این مقررات با منافع و مصالح کشورهای در حال توسعه از دیدگاه و جایگاه یکی از حقوقدانان کشورهای مذکور به ارزیابی آن پردازیم و به سوالات زیر پاسخ دهیم:

۱- آیا اجرای مقررات بین المللی مربوط به حقوق مالکیت صنعتی متضمن رعایت اصول منصفانه میان کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه می باشد یا اصولاً این نظام با طراحی کشورهای توسعه یافته و با هدف حفظ منافع آینده آنان پی ریزی شده است؟

۲- پذیرش این مقررات چه تهدیدها و فرصتهایی را برای کشورهای در حال توسعه در پی خواهد داشت؟

نظر به اینکه کشور عزیزمان ایران به تازگی عضو ناظر سازمان تجارت جهانی گردیده و برای الحاق به این سازمان بایستی الزاما موافقت نامه ترپس را که جزء اسناد غیر قابل تفکیک سند تاسیس سازمان تجارت جهانی می باشد، بپذیرد لذا اهمیت موضوع از این جهت روشن می شود که هرچه بیشتر بایستی ابعاد و آثار پیوستن به معاهدات بین المللی مربوط به حقوق مالکیت صنعتی بررسی و تحلیل گردد تا انشاءالله در آینده مسئولین تصمیم گیرنده کشور با دیدی باز و در نظر داشتن عواقب کار و همچنین آمادگی لازم پا به این عرصه بگذارند و در این میدان رقابت سخت، در مقابل کشورهای توسعه یافته بازی را به کلی نبازند.

روش و ابزار گردآوری اطلاعات بصورت کتابخانه ای و الکترونیکی (اینترنتی) بوده و روش انجام این تحقیق، مبتنی برتحقیق کتابخانه ای، الکترونیکی و تحلیل اسناد و رویه های بین المللی می باشد.

فصل اول : کلیات

بخش اول_ پیشینه و مفهوم حقوق مالکیت صنعتی

مبحث اول_ پیشینه

گفتار اول - در حوزه داخلی کشورها

حمایت از حقوق مالکیت صنعتی پیشینه تاریخی بیشتری نسبت به حقوق مالکیت ادبی و هنری دارد. اولین قانون حمایت از حقوق ادبی و هنری در سال ۱۷۰۹ در انگلستان وضع شد، ولی اولین قانون حمایت از اختراعات در سال ۱۴۷۴ در جمهوری ونیز وضع و به مخترعان برای مدت ده سال حق انحصاری استفاده از اختراع را اعطا نمود. در پی این سالها رفته رفته کشورهای مختلف در جهت حمایت از مخترعان و تشویق آنان به تلاش در زمینه خلق و ابداع روی آوردند بطوریکه در انگلستان مقررات راجع به حمایت از حق انحصاری مخترع در سال ۱۶۲۳ تدوین و به مورد اجرا گذاشته شد.^۱ در فرانسه در سال ۱۷۶۲ فرمانی که در این مورد صادر شد به نحو اختصار، حق انحصاری مخترع را شناخت. در ایالات متحده آمریکا قانون ۱۰ اوت ۱۷۹۰ حق مخترع را قابل حمایت دانست و به دنبال آن قوانین سالهای ۱۸۳۳ و ۱۸۳۶ به تصویب رسیدند. در آلمان اگر چه پیش از تاسیس امپراطوری فقط در ممالک بزرگ آن، قوانین اختصاصی امتیاز اختراع وجود داشت ولی، قانون مربوط به حق انحصاری اختراع آن کشور در سال ۱۸۷۷ وضع شد.^۲

در زمینه علامت تجاری نیز با رونق گرفتن بازرگانی در نیمه دوم قرن نوزدهم و سوء استفاده های فراوان از نام ها، علامتها و تقلید نامشروع از آنها، حمایت از علامت ضرورت پیدا نمود. تا اینکه در سال ۱۸۵۷ قانون حمایت از علامت تجاری فرانسه به تصویب رسید. به دنبال آن در سال ۱۸۶۲ «قانون علامت کالاها» در انگلستان وضع شد، این قانون برای نخستین بار جعل و تقلب در علامت تجاری را جرم شناخت.

به همین صورت، مقررات ثبت علامتهای تجاری در ایالات متحده به وسیله قانون کنگره به سال ۱۸۷۰ بوجود آمد. در آلمان «قانون حمایت علایم» در سال ۱۸۷۱ وضع شد که تا سال ۱۸۹۴ یعنی سالی که «قانون حمایت از توصیف کالاها» به تصویب رسید باقی بود. در سوئیس در سال ۱۸۷۹ قانونی به منظور «حمایت از علامتهای کارخانه ای و تجاری» بر مبنای قانون اساسی از تصویب پارلمان گذشت و سال بعد آئین نامه اجرایی آن نوشته شد. در اتریش «قانون حمایت از علایم» در سال ۱۸۹۰ وضع گردید. در دانمارک قانون ۱۸۹۰ و قانون اصلاحی ۱۸۹۸ علایم تصویری (فیگور) را قابل ثبت دانست.^۳

وقتی به تاریخچه مالکیت معنوی در کشورهای آسیایی نظری می افکنیم، ملاحظه می شود که بر خلاف کشورهای اروپایی، این کشورها نتوانسته اند تاکنون در این زمینه رژیم حقوقی حمایت از مالکیت معنوی خود را طراحی

۱- تقی امانی، قوانین و مقررات حقوق مالکیت فکری، چاپ اول، انتشارات بهنامی، ۱۳۸۳، ص ۳۷.

۲- همان.

۳- همان، ص ۳۸.

و آنها را تحت چتر واحدی جمع آوری نمایند. البته به دنبال توسعه اقتصادی در برخی از کشورهای آسیایی رفته رفته مفهوم مالکیت صنعتی در آنجا مطرح گشت. در کشور ژاپن اولین قانون در ایجاد انحصار حدود ۴ سال بعد از پادشاهی Meiji در سال ۱۸۶۸ میلادی به تصویب رسید. در واقع این اقدام به منظور تسهیل پیوستن ژاپن به کشورهای پیشرفته باید صورت می گرفت. به هر حال کشور ژاپن بیشترین سابقه تاریخی را در شناسایی و حمایت از حقوق مالکیت صنعتی در آسیا داشته است.^۱ علیرغم اینکه کشور چین در زمینه حمایت از مالکیت معنوی فاقد سابقه می باشد ولی بنظر می رسد این کشور با سرعت قبل ملاحظه ای در حال پیشرفت در این حوزه میباشد.

کشور تایوان نیز بدون اینکه بخواهد عضو موافقت نامه تریپس باشد، سعی دارد که اصول پذیرفته شده در این موافقتنامه را در قوانین خود بیاورد، هر چند همچنان در این کشور نقض حقوق علائم تجاری بسیار شایع است. کشور کره جنوبی نیز بدنال پذیرش موافقتنامه تریپس اقدام به حمایت از حقوق مالکیت های معنوی نموده است.^۲

هنگ کنگ از جمله کشورهایی است که قانون مالکیت معنوی را قبل از ۳ ژوئن ۱۹۹۷ میلادی به تصویب رسانید. این امر به دلیل فشارهای انگلستان در ایامی بود که این کشور تحت سلطه انگلستان بوده است.

حقوق مالکیت معنوی در کشور فیلیپین در گذشته تحت قواعد حقوق اسپانیا و در ادامه تحت تاثیر حقوق ایالات متحده آمریکا بوده است. آخرین اصلاحات در عرصه حمایت از حقوق مالکیت های معنوی در این کشور به اول ژانویه ۱۹۹۸ میلادی باز می گردد.^۳

اندونزی نیز نظام حقوقی مالکیت معنوی خود را از هلند اقتباس نموده که بعضاً بعد از استقلال خود اصلاحاتی را در آن به عمل آورد. علیرغم اینکه این کشور عضو کنوانسیون پاریس میباشد ولی هنوز قانون مستقلی در حمایت از طرحهای صنعتی ندارد. همچنین فاقد قانونی در خصوص مقابله با رقابتهای نامشروع می باشد.

سنگاپور نیز سالها به لحاظ قواعد حمایت از حقوق مالکیت معنوی تحت حکومت قواعد کامن لایی انگلستان بود و تنها در دهه ۹۰ بود که در نظام اختراعات و علائم تجاری تغییراتی را در قوانین خود به عمل آورد ولی مقررات کامن لا همچنان در حمایت از شهرت و اسرار تجاری اعمال می گردد.^۴

مالزی نظامی شبیه به اندونزی دارد و تدریجاً این کشور قوانین حمایت از حقوق مالکیت های معنوی خود را تصویب نموده است که آخرین آن مربوطه به قانون حمایت از طرحهای صنعتی مصوب ۱۹۹۸ میلادی می باشد.^۵

حمایت از حقوق مالکیت صنعتی در جمهوری اسلامی ایران دارای سابقه ممتد و طولانی است و قوانین متعددی در رابطه با مالکیت صنعتی به تصویب رسیده و از حیث رویه قضایی نیز وضعیت خوبی دارد که در جای خود به تفصیل شرح داده خواهد شد. اولین قانونی که در ایران در رابطه با مالکیت صنعتی به تصویب رسیده به سال ۱۳۰۴ بر می گردد. در سال ۱۳۱۰ نیز با توجه به شرایط و احتیاجات زمان، قانون ثبت علائم و اختراعات در ۵۱ ماده به تصویب مجلس وقت رسیده است. این قانون دارای آئین نامه جامعی است. قانون حمایت از نشانه های جغرافیایی نیز در سال ۱۳۸۳ در ایران به تصویب رسیده است.^۶

1-Christopher Health, IPR in Asia-projects, programmes & development.

به نقل از دکتر میر قاسم جعفر زاده، جزوه درسی درآمدی بر حقوق آفرینشهای فکری، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، نیمسال تحصیلی ۸۳-۸۴، ص ۲۹.

۲- همان، ص ۴۰.

۳- همان.

۴- همان، ص ۴۱.

۵- همان.

۶- سید حسن میر حسینی، مقدمه ای بر حقوق مالکیت معنوی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۴، ص ۲۳.

گفتار دوم - در حوزه بین المللی

در طول قرن نوزدهم و قبل از بوجود آمدن هرگونه کنوانسیون بین المللی در زمینه مالکیت صنعتی، فراهم کردن حمایتی برای حقوق مالکیت صنعتی در کشورهای مختلف جهان مشکل بود و این موضوع یکی به دلیل گوناگونی قوانین داخلی کشورها و دیگری به این دلیل بود که درخواست ثبت اختراع باید تقریباً در یک زمان یکسان در تمام کشورها انجام می گرفت تا از انتشار و افشاء آن در دیگر کشورها، که باعث می شد تازگی اختراع را در آن کشورها از بین ببرد، جلوگیری به عمل آورد (چون یکی از شرایط ثبت اختراع این است که اختراع جنبه نوآوری و تازگی داشته باشد).

این مسائل علمی و تجربی تمایل قوی ای را برای رفع این مشکلات به وجود آورد. لذا در نیمه دوم قرن نوزدهم بود که در جریان توسعه تکنولوژی و افزایش تجارت در سطح بین المللی، هماهنگی بین قوانین مالکیت صنعتی، هم در زمینه ثبت اختراع و هم در زمینه علائم تجاری ضرورت پیدا کرد. در همین زمان دولت امپراتوری اتریش کشورهای دیگر را جهت شرکت در نمایشگاه بین المللی اختراعات که در سال ۱۸۷۳ در وین برگزار گردید، دعوت نمود و در این شرکت، این موضوع آشکار شد که بسیاری از مخترعان خارجی تمایل نداشتند که اختراعاتشان در نمایشگاه به نمایش گذاشته شود، چون آنها عقیده داشتند که برای نمایش اختراعات حمایت کافی وجود ندارد و این موضوع ابتدائاً باید رفع شود.

نمایشگاه اختراعات سال ۱۸۷۳ و اعتراض مخترعان به کاستی حمایت بین المللی به دو رویداد منجر شد: اول اینکه در اتریش قانون خاصی وضع شد که برای اختراعات، علائم تجاری و طرح های صنعتی شرکت کنندگان خارجی در نمایشگاه حمایتی موقت فراهم نمود و دوم اینکه، کنگره وین جهت متحدالشکل کردن ثبت اختراع در طول همان سال (۱۸۷۳) برگزار گردید و با دقت شماری از اصول و قواعد را که برای سیستم ثبت اختراع سودمند و مفید بود، پایه ریزی کرد و از دولتها خواست که یک تفاهم و توافق بین المللی درباره حمایت از ثبت اختراع در اسرع وقت به وجود آورند. متعاقب کنگره وین یک کنگره بین المللی هم در زمینه مالکیت صنعتی در پاریس در سال ۱۸۷۸ برگزار شد که نتیجه اصلی آن این تصمیم شد که یکی از دولتها میبایستی، برگزاری یک کنفرانس سیاسی بین المللی با موضوع تعیین مبنایی برای قوانین متحدالشکل در زمینه مالکیت صنعتی را، بر عهده بگیرد.

به دنبال کنگره مذکور یک پیش نویس نهایی پیشنهادی در اتحادیه بین المللی برای حمایت از مالکیت صنعتی که در فرانسه آماده شده بود به وسیله همین کشور به کشورهای دیگر فرستاده شد و همراه آن از آنان دعوت به عمل آمد که در کنفرانس بین المللی ۱۸۸۰ در پاریس شرکت نمایند. آن کنفرانس تشکیل شد و پیش نویس تهیه شده که اساس مقررات ماهوی کنوانسیون پاریس است را تصویب نمود.

در سال ۱۸۸۳ یک کنفرانس سیاسی جدید در پاریس برگزار شد که با تصویب و موافقت و امضای نهایی کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی پایان یافت. کنوانسیون پاریس ابتدائاً توسط ۱۱ کشور امضاء شد که عبارتند از: بلژیک، برزیل، السالوادور، فرانسه، گواتمالا، ایتالیا، هلند، پرتغال، صربستان، اسپانیا و سوئیس. وقتی این کنوانسیون در ۷ جولای ۱۸۸۴ وارد مرحله اجرایی شد، بریتانیای کبیر، تونس، اکوادور نیز آن را کاملاً پذیرفتند و اعضای آن به ۱۴ عضو رسید.^۱

بعد از جنگ جهانی دوم اعضای کنوانسیون پاریس رو به تزاید گذاشت و هم اکنون تعداد اعضای آن به ۱۶۹

کشور رسیده است.^۲

1 - wipo, intellectual property Handbook: policy, law and use. publication No489, chapter5, p.241.

2 - <http://www.wipo.int/treaties/ip/paris/index.html>.

کنوانسیون پاریس که مهمترین معاهده در زمینه حمایت از اختراعات، طرح های صنعتی، علائم تجاری، مدل های اشیاء مصرفی و ... می باشد در سال های بعد بارها مورد بازبینی و اصلاح قرار گرفت، به طوریکه در سال ۱۹۰۰ در بروکسل، ۱۹۱۱ در واشنگتن، ۱۹۲۵ در لاهه، ۱۹۳۴ در لندن، ۱۹۵۸ در لیسن، ۱۹۶۷ در استکهلم و در سال ۱۹۷۹ تکمیل شد.

مبحث دوم - مفهوم

گفتار اول - تعریف:

حقوق مالکیت صنعتی یکی از شاخه های حقوق مالکیت معنوی می باشد. حقوق مالکیت معنوی از سه کلمه حقوق، مالکیت و معنوی تشکیل شده است. حق در اصطلاح حقوقی، توانایی است که قانون هر کشور به اشخاص می دهد تا از مالی مستقیم استفاده کنند یا انتقال مال و انجام کاری را از دیگری بخواهند^۱. مالکیت حقی است مطلق و انحصاری. مطلق است زیرا این حق به صاحب آن اجازه می دهد که هرگونه تصرفی در مال خود بکند و هر نوع بهره ای از آن برد، مگر آنچه بموجب قانون استثناء شده باشد^۲. انحصاری است زیرا مالک حق دارد منحصراً از مال خود بهره مند شود و از تصرفات دیگران در آن جلوگیری نماید، هرچند که این تصرفات هیچ ضرری به حال او نداشته باشد^۳. هنگامی که مالکیت بطور مطلق و بدون قید به کار می رود منظور مالکیت عین است. اما مالکیت شامل مالکیت منفعت نیز هست. به علاوه امروزه کلمه مالکیت برای پاره ای حقوق که همانند حقوق عینی است، ولی موضوع آن شیء معین مادی نیست، بلکه فعالیت فکری انسان است، نیز به کار می رود^۴.

کلمه "معنوی" در اصطلاح به معنای باطنی، حقیقی و مقابل مادی، ظاهری و صوری بکار رفته است. معنوی در اصطلاح حقوق مالکیت معنوی صرفاً اشاره بر این دارد که متعلق حق، مادی نیست، بلکه فعالیت فکری انسان است. برخی از حقوقدانان، اصطلاح «مالکیت های فکری» را مناسب تشخیص داده اند و معتقدند که کلمه معنوی در لغت منسوب به معنی و مقابل مادی و صوری توصیف شده است، حال آن که منشاء این حقوق فکر و اندیشه و تعقل انسان هاست^۵.

تعدادی دیگر از حقوقدانان، اصطلاح «حقوق مالکیت معنوی» را مناسب تر می دانند و معتقدند که همه موضوعات مالکیت های معنوی الزاماً در اثر تفکر و اندیشه ایجاد نمی گردد، بلکه برخی از آنها تنها به لحاظ این که وجود مادی ندارد، در این مقوله جای می گیرد مانند سرقتی^۶. برخی دیگر گفته اند، اصطلاح «حقوق معنوی» از این لحاظ کمتر ایراد دارد زیرا صرفاً اشعار بر این دارد که متعلق حق، مادی نیست^۷.

۱ - ناصر کاتوزیان، مقدمه علم حقوق، چاپ هفتم، اقبال، ۱۳۶۴، ص ۱۶۱.

۲ - سید حسین صفایی، دوره مقدماتی حقوق مدنی، جلد اول، میزان، ۱۳۷۹، ص ۱۶۸.

۳ - همان، ص ۱۶۹.

۴ - همان، ص ۱۷۰.

۵ - محمد معین، فرهنگ فارسی، جلد چهارم، امیرکبیر، ۱۳۸۰، ص ۴۲۴۴.

۶ - نورالدین امامی، حقوق مالکیت های فکری، فصلنامه رهنمون، شماره دوم و سوم، ۱۳۷۱، ص ۱۹۳.

۷ - رضا وصالی محمود، تجزیه و تحلیل مقررات مربوط به علائم تجاری در حقوق ایران و تطبیقی، پایان نامه دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۷۹-۱۳۸۰، ص ۲۰.

۸ - امیر صادقی نشاط، حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای کامپیوتری، دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک کشور، تهران، ۱۳۷۶، ص ۵۳.

با توجه به مراتب فوق و صرفنظر از نظریه های مختلفی که در خصوص این مورد بین حقوقدانان وجود دارد ، بنظر می رسد با توجه به بعضی از مصادیق این حقوق از جمله علایم تجاری که تنها از جهت اقتصادی و تجاری مورد حمایت است و ارتباط مستقیم با قوه تفکر و فعالیت فکری انسان ندارد ، بکار بردن اصطلاح « حقوق مالکیت معنوی » برای معرفی این قبیل حقوق ارجح و مناسب باشد. حال به تعریف حقوق مالکیت معنوی می پردازیم . حقوقدانان در تعریف حقوق مالکیت معنوی اتفاق نظر ندارند. از این رو در بسیاری از اسناد مربوط ترجیح داده شده که به جای تعریف حقوق مالکیت معنوی ، صرفاً به ذکر و بیان مصادیق آن اکتفاء گردد.^۱

از نظر آقای دکتر کاتوزیان حقوق معنوی ، حقوقی است که به صاحب آن اجازه می دهد از منافع و شکل خاصی از فعالیت یا فکر انسان منحصراً استفاده کند.^۲ آقای دکتر صفایی مالکیت های فکری یا معنوی را حقوقی می داند که دارای ارزش اقتصادی و داد و ستد است ولی موضوع آنها شیء معین مادی نیست. از نظر ایشان موضوع این حقوق در واقع فعالیت و اثر فکری انسان است.^۳

در کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت معنوی ، پس از ذکر مصادیق مالکیت معنوی اضافه نموده است که مالکیت معنوی شامل سایر حقوقی که ناشی از فعالیت فکری در قلمرو صنعتی ، علمی ، ادبی و هنری می باشد نیز می گردد.^۴

در موافقت نامه راجع به جنبه های مرتبط با تجارت حقوق مالکیت معنوی (تریپس) ، اصطلاح مالکیت معنوی به کلیه انواع مالکیت معنوی مربوط می شود .

بنا به مراتب فوق ، حقوق مالکیت صنعتی در معنای وسیع کلمه عبارت از حقوق ناشی از آفرینش ها و خلاقیت های فکری در زمینه های علمی ، صنعتی و تجاری می باشد.^۵

حقوق مالکیت صنعتی مانند هر حق مالکیت دیگری ، اجازه بهره برداری از اثر یا سرمایه گذاری در مورد آن را به پدید آورنده یا مالک اختراع به ثبت رسیده و علایم تجاری می دهد . به عبارتی دیگر ، حقوق مالکیت صنعتی از راه اعطای حقوق مشخص و محدود به زمان معین ، جهت کنترل نحوه استفاده از کالاها و خدمات فکری ، از تولید کنندگان این آثار حمایت به عمل می آورد .

گفتار دوم - ماهیت حقوقی

در رابطه با ماهیت حقوقی مالکیت معنوی نظریات مختلفی از سوی حقوقدانان ارائه شده است که ذیلاً مهم ترین آنها بیان می گردد :

الف - مالکیت معنوی ناشی از کار و مربوط به حقوق کار است :

تعدادی از حقوقدانان ، حقوق معنوی را در چهارچوب حقوق کار قراردادده و معتقدند که حق مؤلف و مخترع ناشی از کار آنان است و مخترعین شایسته دریافت مزد برای کار فکری خود هستند. این دسته حتی معتقدند که انگیزه

1 -wipo,convention Establishing the word Intellectual property organization,Geneva,1995,p.5.

۲ - ناصر کاتوزیان ، دوره مقدماتی حقوق مدنی(اموال و مالکیت) ، چاپ اول ، یلدا ، ۱۳۷۴ ، ص ۱۰۴.

۳ - سیدحسین صفایی ، منبع پیشین ، ص ۳۰۹.

۴ - غلامرضا حجتی اشرفی ، مجموعه کامل قوانین و مقررات محشای بازرگانی و تجاری ، چاپ اول ، گنج دانش ، ۱۳۸۳ ، ص ۳۶۶.

5 -wipo,Agreement Between the wipo and the WTO Agreement on trade-Related Aspects of Intellectual property Rights,Geneva,1997,p.15.

مخترعین در خلق اختراعات جدید دریافت مزد است. این اندیشه ناشی از نظرات « پیولاکاذلی » ایتالیایی بوده که ده ها سال پیش می خواست حقوق معنوی را در چهارچوب حقوق کار قرار دهد.^۱

بسیاری از حقوقدانان از جمله اولمراویگن حقوقدان آلمانی بر نظریه فوق ایراد کرده و ضمن اعتقاد به ارتباط مزد و پاداش با کار فکری، حقوق کار را حاکم بر این روابط ندانسته اند زیرا اولاً: حقوق کار به آنگونه روابط حقوقی نظم می بخشد که از کار غیر مستقل پدید آمده باشد در حالی که مؤلف یا مخترع با اندیشه و ابتکار خود یک اثر و پدیده مستقل خلق می کند. ثانیاً: اگر چه ممکن است انگیزه ابتکار و اختراع مزد و پاداش مناسب باشد اما این در جایی می تواند صحت داشته باشد که در کارهای فکری لازمه پیشه و تأمین زندگی است ولی آنجائی که آثار بزرگ فکری در خطه دانش و شعر و هنر مطرح می شود، انگیزه بسی والاتر و قویتر از دست یافتن به پاداش مادی است.^۲

« هانری دبوآ » حقوقدان برجسته دیگری است که نسبت به نظریه فوق ایراد وارد کرده است ایشان عقیده دارد که اثر ادبی و هنری با شخصیت پدید آورنده مرتبط است و این نوع کار با کالاهای تولیدی یک کارگر صنعتی تفاوت آشکار دارد. کار مؤلف و مخترع توأم با ابداع اندیشه یا اثر جدید در زمینه ادب و هنر و صنعت می باشد، ولی کار تولیدی الزاماً با ابداع چنین روش های تازه ای در علم و صنعت همراه نخواهد بود.^۳

ب - مالکیت معنوی ناشی از شخصیت آفریننده اثر است :

به موجب این نظریه که مبتکر آن گیرکا آلمانی است، حق مؤلف یا مخترع ناشی از شخصیت آفریننده اثر است و محتوای اصلی حق اختراع « افتخار مخترع » است بنابراین شخصیت و حقوقی که وابسته به آن باشد نمی تواند جزء دارایی به شمار آید.^۴

ج - حقوق معنوی یک نوع مالکیت است :

عده ای از حقوقدانان حق مؤلف و مخترع را نوعی مالکیت دانسته اند. شابله مخبر کمیسیون مجلس فرانسه، در دفاع از لایحه حق مالکیت ادبی و هنری گفته است: « یکی از حقوق مقدس و غیر قابل تجاوز و شخصی حق مالکیت ادبی و هنری است ».^۵

لوئی ناپلئون در سال ۱۸۴۴ میلادی در نامه ای چنین نوشته است: اثر فکری، ملکی مانند زمین و خانه است و باید از همان حقوق برخوردار باشد.^۶

قانون گذار فرانسوی نیز در تدوین قانون ۱۱ مارس ۱۹۵۷ میلادی که جانشین قوانین سابق حق مؤلف و مخترع گردید، این حق را چنین توصیف کرده است: « پدید آورنده یک اثر فکری نسبت به این اثر، در نتیجه ابداع خود، دارای یک حق مالکیت غیر مادی، انحصاری و قابل استناد در برابر همه است ».^۷

عده ای از حقوقدانان ضمن مخالفت با نظریه مذکور معتقدند که: « اگر منظور از مالکیت ادبی و هنری و صنعتی تأکید بر این امر است که حق مؤلف و مخترع همانند حق مالکیت نیازمند حمایت می باشد، این نظر صحیح است

۱ - اولمر اوینگن، حقوق تطبیقی و بنیاد کوی در قلمرو تالیفی و حمایت حقوق صنعتی، ترجمه دکتر محسن فرشاد، مجله کانون وکلا، سال بیستم، شماره ۱۱۱-۱۱۰، ص ۱۴.

۲ - همان، ص ۱۵.

۳ - سید حسن میر حسینی، منبع پیشین، ص ۲۷.

۴ - همان، ص ۲۸.

۵ - محمد مشیریان، حق مؤلف و حقوق تطبیقی، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۹، ص ۳.

۶ - سید حسین صفایی، منبع پیشین، ص ۶۵.

۷ - همان، ص ۶۶.

برای حمایت از حق مؤلف همین مفهوم، اولین هدف است. اما اگر منظور این باشد که حق مؤلف و مخترع حق مالکیت حقیقی است و هیچ فرقی با آن حقی که بر شیء مادی تعلق می گیرد ندارد، این امر نیاز به اعمال نظر و توجه دارد زیرا شیء غیر مادی چیز محسوسی نیست و تنها با فکر و اندیشه درک می شود، پس در این صورت ماهیت شیء غیر مادی با شیء مادی که با حس درک می شود و تجسم خارجی دارد، قطعاً تفاوت می کند.^۱

یکی از حقوقدانان اسلامی در رابطه با این که آیا حقوق مالکیت معنوی واقعاً نوعی مالکیت است و واجد مشخصه دقیق مالکیت می باشد یا مالکیت نیست و حق دیگری است می گوید: حقوق اعم از مالکیت است، مالکیت، حقی است که به اموال چه منقول و چه غیر منقول تعلق می گیرد، حال جای این سؤال است که آیا امور معنوی، مال است، آیا فکر مثلاً نوع سومی از مال است، یا نه، مقصود این نیست که امور معنوی از قبیل فکر و هنر و صنعت، مال باشد، بلکه مقصود این است که کسی که فکری را ابتکار می کند یک نوع حق برداشتی نسبت به ابتکار و نتیجه ابتکار خود دارد که دیگران حق استفاده از آن ابتکار را ندارند، این حق مالکیت نیست بلکه یک نوع حق دیگری است که متعلق آن، مال نیست. معمولاً آنچه از نظر فقها و حقوقدانان مورد نفی قرار گرفته است، برگشت این حق به واژه مالکیت است که مشخصات تعریف مالکیت در آن صادق نیست در نتیجه اگر این حق به شکل دیگری مطرح شود، مثلاً حق ابتکار به عنوان یک حق اولی برای مبتکر که نبودن آن باعث استفاده دیگران از محصول کار او و در نتیجه باعث ضرر او می شود، مطرح شود منع فقهی و حقوقی نخواهد داشت و قانون قلمرو این حق را معین می کند تا دیگران حق استفاده از آن را نداشته باشند.^۲

اطلاق مالکیت به تولیدات علمی و فکری به مفهومی که در حقوق فرانسه از مالکیت وجود دارد، و آن را با مالکیت عینی و اموال مادی برابر می داند، نظریه منطبق با واقع نمی باشد زیرا تولیدات فکری گرچه ارزش مادی دارند ولی خود قابل لمس و محسوس نیستند و اشیاء غیر مادی می باشند، بر خلاف اشیاء مادی از قبیل زمین و اموال منقول که ملموس و مادی می باشند و بین دو نوع اشیاء مذکور تفاوت وجود دارد. از اینرو اگر به جای مالکیت، حقوق مذکور را، حق عینی که به اموال غیر مادی تعلق می گیرد، بگوئیم، اصطلاح مناسب تری خواهد بود.^۳

با توجه به نظریه های فوق الاشعار باید گفت که در حقوق کشور ما اطلاق مالکیت به حقوق معنوی دارای ایراد نخواهد بود زیرا در قانون مدنی ایران دو نوع مالکیت عین و منفعت مورد قبول واقع شده است.^۴

آقای دکتر لنگرودی در این زمینه نوشته است که: بسیاری از نمونه های مالکیت منافع با لغت (حق) معرفی شده است مانند حق کار فکری، حق انحصاری استفاده از اختراع، حق مؤلف و مانند این ها زیرا کار انسان، منفعت وجود اوست و او مالک منافع خود می باشد، بنابراین، تعبیر «مالکیت ادبی و هنری، به مالکیت معنوی» بسیار بجاست و ضمناً نشان می دهد که مفهوم مالکیت ها همان طور که نسبت به اعیان پذیرفته شده است، نسبت به منافع هم در حقوق فرانسه مانند حقوق اسلام پذیرفته شده است.^۵

خلاصه این که در حقوق ما، ماهیت حقوق معنوی، همانند حقوق عینی است. النهایه موضوع این حقوق اشیاء غیر مادی و نامحسوس است که از آن به «حق مالکیت» نیز تعبیر می شود.^۶

۱ - عبدالرزاق السنهوری، الوسیط، جلد ۸، چاپ بیروت، ص ۲۷۸. به نقل از رضا وصالی محمود، منبع پیشین، ص ۳۶.

۲ - محمود هاشمی شاهرودی، سخنرانی در همایش منطقه ای آسیا و اقیانوسیه واپیو، تهران، ۱۳۷۹. به نقل از سید حسن میرحسینی، منبع پیشین، ص ۳۰.

۳ - رضا وصالی محمود، منبع پیشین، ص ۲۸.

۴ - سید حسن میرحسینی، منبع پیشین، ص ۳۱.

۵ - محمد جعفر جعفری لنگرودی، حقوق اموال، جلد اول، ۱۳۵۶، ص ۱۱۹.

۶ - رضا وصالی محمود، منبع پیشین، ص ۳۹.

بخش دوم - انواع حقوق مالکیت صنعتی

مصادیق حقوق مالکیت صنعتی در کنوانسیون پاریس و موافقت نامه تریپس ذکر گردیده است. ما در این بخش با توجه به ماهیت و کاربرد صنعتی و یا تجاری این مصادیق آنها را در دو گفتار جداگانه مطرح می نمایم. در گفتار اول حق اختراع، اسرار تجاری و طرحهای ساخت مدارهای یکپارچه را تشریح می نمایم. این مصادیق اگرچه کاربرد تجاری هم دارند ولی کاربرد صنعتی آنها بیشتر است. در گفتار دوم علائم و اسامی تجاری، علائم جغرافیایی و طرحهای صنعتی را که بیشترین کاربرد آنها در امر تجارت می باشد شرح خواهیم داد.^۱

مبحث اول - حق اختراع، طرح های ساخت مدارهای یکپارچه ، اسرار تجاری

گفتار اول - حق اختراع^۲:

اختراع یک ایده نوین است که راه حل عملی را برای یک مشکل مشخص در زمینه تکنولوژی ارائه می دهد.^۳ اختراع ممکن است مربوط به یک فرآورده (محصول ، کالا) یا یک فرآیند باشد.^۴ در ماده ۲۷ قانون ثبت علائم و اختراعات ایران این تفکیک مشخص شده است . این ماده مقرر می دارد : هر کس مدعی یکی از امور ذیل باشد می تواند تقاضای ثبت نماید :

۱- ابداع هر محصول صنعتی

۲- کشف هر وسیله جدید یا اعمال وسایل موجود به طریق جدید برای تحصیل یک نتیجه یا محصول صنعتی یا فلاحتی^۵

اکثر کشورها در قوانین خود اختراع را تعریف نکرده اند و حتی در موافقت نامه تریپس نیز از اختراع تعریفی نشده است.^۶ در قوانین مربوط به مالکیت صنعتی ژاپن اختراع چنین تعریف شده است : ابتکار پیشرفته در زمینه های فنی که در آن از قانون طبیعت استفاده شده باشد.^۷

قانون ثبت علائم و اختراعات ایران مصوب ۱۳۱۰ / ۴ / ۱ نیز تعریفی از اختراع بعمل نیاورده ولی در ماده ۲۶ این قانون آمده است که : هر قسم اکتشاف یا اختراع جدید در شعب مختلف صنعتی یا فلاحتی به کاشف یا مخترع آن ، حق انحصاری می دهد که بر طبق شرایط و در مدت مقرر در این قانون از اکتشاف یا اختراع خود استفاده نماید ، مشروط بر این که اکتشاف یا اختراع مزبور مطابق مقررات این قانون در اداره ثبت اسناد تهران به ثبت رسیده باشد.^۸

ورقه اختراع با اختراع متمایز است ورقه اختراع سندی است که برای حمایت از اختراع صادر می شود . این مطلب در ماده ۲۶ قانون ثبت علائم و اختراعات ایران بدین شکل بیان شده است : نوشته ای که در این مورد اداره ثبت

۱ اصطلاح Industry که در فارسی به صنعت ترجمه شده، اعم از صنعت در مفهوم دقیق آن یعنی کارهای تولیدی است و همچنین شامل کارهای تجاری و هرگونه فعالیت برای کسب درآمد نیز می باشد. به همین جهت است که از اصطلاح صنعت توریسم استفاده می شود در حالی که توریسم فعالیت تولیدی نیست و یک فعالیت خدماتی است.

2 -patent

3 -wipo , general information , Geneva , 1990 , p. 13-14.

4 <http://www.bitlaw.com/source/35usc>.

۵ - هوشنگ ناصرزاده ، مجموعه کامل قوانین و مقررات حقوقی ، چاپ سوم ، انتشارات خورشید ، ۱۳۷۹ ، ص ۱۳۸۳.

6 - wipo , Agreement between the wipo and the WTO Agreement, Ibid,p.31.

7-AIPPI , Japaness laws Relating to industrial property , 1999 , p.3.

به نقل از سید حسن میرحسینی ، منبع پیشین ، ص ۵۹.

۸ - هوشنگ ناصرزاده ، منبع پیشین ، ص ۱۳۸۳.